

על התקציב (1): השקעות וגירעון

מדוע העדר ההבחנה בין חיסכון לגירעון הוא בעייתי? כמעט בכל נושא בתקציב, יש שדולה הלוחצת על הדרג הפוליטי. אבל כשמדובר בהשקעות, אין שדולות, מפני שהנהנים הם כלל האזרחים. אז מקצצים בהשקעות

לת כביש ב־100 מיליון שקל בשיטת ה־BOT, במקום הממשלה. אז הגירעון היה פוחת בסכום הזה, אבל בשוק ההון לא היה משתנה דבר. כלומר, מושג הגירעון הוא חלול מנקודת ראות כלכלית. אבל להתמקדות בגירעון יש בכל זאת חשיבות רבה מבחינת המדיניות הכלכלית. הסיבה לכך היא שכמעט בכל נושא המטופל באמצעות התקציב השוטף, קיימת שדולה הלוחצת על הדרג הפוליטי. אבל כשמדובר בהשקעות, אין שדולות, מפני שהנהנים מהשקעות הם כלל אזרחי ישראל. התוצאה היא שהסכומים המוקדשים להשקעות הם אלה שקל מבחינה פוליטית, לקצץ בהם. ואם מה שמעניין בעיקר את קובעי המדיניות הוא "יעד הגירעון" (לא יעד החיס"כ כוון) אז המועמד הברור ביותר למניפולציה כדי לעמוד ביעד הזה הוא סעיף ההשקעה. זה הכי קל פוליטית.

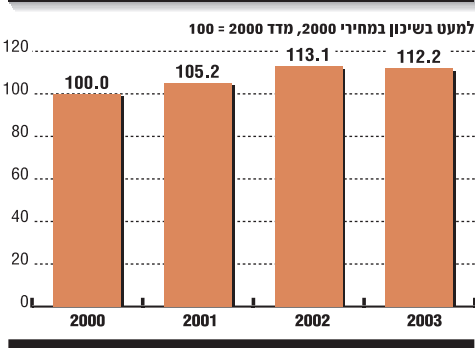
יקיר פלסנר

השוטפות (צריכה, תשלומי העברה וכו'). מוויית אחרת, החיסכון, אם הוא שלילי, הוא הסכום שאותו צריכה הממשלה ללוות כדי לממן את הוצאותיה השוטפות. ובכן, בתקציב 2005 החיסכון המקומי (דהיינו ללא חשבון הממשלה בחו"ל) מהווה בסך הכל מינוס 0.49% מהתוצר צר. כלומר, הממשלה תצטרך ללוות בשוק ההון המקומי כ־2.7 מיליארד שקל לצורך תקציבה השוטף. אבל אם מוסיפים את פעילות הממשלה בחשבון ההון (השק"ע) וזאת אשראי, כי אז עודף ההוצאות על ההכנסות, מה שמכונה הגירעון, מגיע ל־2.3% מהתוצר (התוצר

חד הכשלים הרציניים בשיח הציבורי שלנו הוא העדר כמעט מוחלט של דיון רציני בהצעות התקציב של הממשלה. מה שמעניין אותנו בדרך כלל הוא אילו דרישות הציגו החרדים ומה קיבלו, ואלו "גורות" (איוה ביטוי נורא השאוב מהחלק העגום ביותר בהיסטוריה היהודית, חישבו על כך שאנו משתמשים באותו הביטוי כדי לתאר גזירות שמד ופוגרומים מחד גיסא, וכדי לתאר קיצוץ בתשלומי העברה מאידך גיסא) כלולות בו. הרברים הבאים מיועדים לשפוך מעט אור הן על סדרי העדיפויות הבאים לידי ביטוי בתקציב והן על דרך הצגתו. הרושם מהשיח היוצא מהאוצר ומבנק ישראל הוא

התשתיות בישראל מוזנחות, יש מקום נרחב לפעילות בתחום, ושנות המיתון מתאימות לכך במיוחד: אין חשש שנטיילת אשראי על ידי הממשלה תיצור לחץ בשוק ההון, שהרי הביקוש להשקעות עסקיות ממותן אף הוא; וזו דרך טובה ליצור תעסוקה מבלי להגדיל את מספר המועסקים בסקטור הציבורי.

מדד השקעות הממשלה

מנגד, ממשלה שמוראגת בעיקר מהגירעון לא תפעל לפי ההיגיון הכלכלי הזה. ולכן לא יפלא שפעילות ההשקעות של הממשלה לא רק שלא עלתה בין 2002 ל־2003 אלא אף ירדה, וגם הגידול בשנים 2001-2002, שיחסית אינו זניח, מייצג לאמיתו של דבר סכומי כסף לא ממש גדולים: תוספת של 316 מיליון שקל ב־2001 ועוד 475 מיליון שקל ב־2002. לבסוף, סייג קטן: ברמה של הגירעון ממלא בנק ישראל תפקיד רציני. הוא מאיים על הממשלה כי אם יגדל הגירעון, יועלה שער הריבית. יש בידי גם טיעון מקצועי, כביכול, שאין לו על מה להסתמך: שגידול בגירעון מוביל לעלייה בשער הריבית בשל הגידול שהוא גורר בחוב הלאומי. ממשלה שפוחתת מענישה בידי הבנק המרכזי, יש לה בעיה. ●

החזוי ע"י האוצר הוא 555 מיליארד שקל במחירי תקציב 2005, או 11.8 מיליארד שקל. מדוע העדר ההבחנה בין חיסכון לגירעון הוא בעייתי? הסיבה פשוטה ביותר: השקעה, כל השקעה, ממומנת בסופו של דבר באמצעות החסכונות הציבוריים של משקי הבית. כלומר, השקעה ללא הוצאות לשוק ההון בצורה כלשהי כלל אינה אפשרית. לפיכך, אין זה משנה מי מבצע את ההשקעה. נניח שחברה פרטית היתה סול־

שלב כלכלת התקציב הוא גודל הגירעון. לא לגמרי ברור לי מדוע הגודל הזה זכאי לתשומת לב כה גדולה (מדוע למשל, משקל הביקושים הציבוריים הישירים בתוצר לא חשוב יותר?), אבל לא בכך נתרכו כאן. ההיבט של הגירעון שיעניין אותנו כאן הוא שאין הבחנה בין החיסכון הציבורי לגירעון בתקציב, וכפי שיתברר, להבחנה הזו יש חשיבות רבה. החיסכון הוא עודף ההכנסות השוטפות (מיסים וכיו"ב) על־פני ההוצאות

על התקציב (2): חינוך מחדש

ייתכן שהמכשול העיקרי להבראתה של מערכת החינוך הוא הניסיון לכפות שירות אחיד במחיר אחיד ושווה לכל נפש לצרכנים המעריכים את השירות באופן שונה ומוכנים לשלם מחירים שונים בעבורו. אם רבים מוכנים לשלם יותר בעבור חינוך, מדוע לא לגבות מהם את המחיר, ולאפשר להם לקבל חינוך טוב יותר? המדינה יכולה להנפיק ולמכור רשימות הפעלה לבתי ספר וליומים שירכשו את הרשימות, ויגבו שכר לימוד מהורי התלמידים. בתמורה יוכלו הזימים לספק באופן יעיל חינוך איכותי ותחרותי, המפוקח על ידי המדינה, באמצעות שכר הולם למורים איכותיים. ההכנסות ממכירת הרשימות יופנו לשיפור ההוראה בבתי הספר הממלכתיים, ומשרד החינוך יתמקד בקביעת תוכנית לימודים בסיסית לכלל בתי הספר. תלמידים שאינם יכולים להרשות לעצמם צמם חינוך פרטי ייהנו מחינוך ממלכתי באיכות גבוהה יותר מהקיים היום. גם המורים ייצאו נשכרים. במצב הנוכחי, מעמד המורה נשחק מכיוון שהמשכורת נמוכה. אם חלק מההורים ישלמו על חינוך פרטי, מורים טובים יורמו למערכת הפרטית, וגם המערכת הממלכתית תיהנה מההפרטה, ותוכל לשלם יותר למורים.

"מוצר" החינוך הישראלי ובעובדה שהוא מסופק במחיר אחיד לציבור "צרכנים" בעלי טעמים שונים. כל פירמה העומדת מול שוק תחרותי יודעת שעל מנת להשיא את רווחיה עליה להציע גרסאות שונות באיכות ובמחיר של המוצר כך שתוכל לקלוע לטעמים של כמות גדולה של צרכנים, כל עוד היא מסוגלת לעשות זאת בזול וביעילות. באופן זה פועלות לדוגמה מסעדות המזון המהיר המוכרות ארוחות מוגדרות לצד ארוחות רגילות וחברות הסלולר המוכרות חבילות התקשרות שונות. כמובן שחינוך אינו משול לטלפון סלולרי, אולם

דיונים על תקציב המדינה הם הזדמנות לבחון מחדש את מצבה העגום של מערכת החינוך בישראל. הבראת מערכת החינוך תלויה במידה רבה בשיפור תנאי העסקתם של המורים, באופן כזה שמקצוע ההוראה יתפוס מקום של כבוד בין המקצועות. כיום הוא נתפס כעבודה בשעות נוחות ומשכורת נמוכה, עובדה הגורמת לשחיקה מתמדת בטיב החינוך. שיפור תנאי העסקה של המורים כרוך במציאת מקורות מימון. ברגעי ההכרעה בתקציב, החינוך נדחק מהרשימה, ובפועל לא ניתן פתרון יעיל וארוך טווח למערכת חינוך הכושלת. פתרון אפשרי לבעיה טמון אולי בהמוגניות של

מנהרת הזמן
עידן רבי

הבותבים הם דוקטורנטים למימון וכלכלה בבית"ם למנע"ם באוניברסיטת שיקגו

1.3.1975 זאב זאב? במשטרה מאמינים שבקרב עובדי זאב רונשטיין לגור מאחורי סורגים, בארץ או בחו"ל, כמו אסירים בכלא באר"ש (בתצלום). נזכיר, שכל אדם חף מפשע עד שלא יוכח אחרת ושרונשטיין כבר הצליח לצאת בעבר, צח, מפרשיות שנקשרו בשמו (צילום: יעקב סער, לע"מ)

הם אמרו

מקורבי שרון
"אפשר להירגע ולהכריז על ירידה בכוננות הכתומה שהוכרזה בין הלשכות."
(צופים שביבי יחזור בו, YNET)

מה עכשיו? (לשוטים שבאו לעצור אותה, "ידיעות אחרונות")

השוטרים לרונשטיין
"באנו לקחת אותך לאמריקה. הכינו לך חדר בניו יורק ל־20 שנה."
(ידיעות אחרונות)

מה אתה כל כך נבהל מהשלטים של פרץ, או תתלה גם אתה שלטים?

(לאורי יהודאי, יו"ר איגוד התעשיינים בצפון, שהתלונן על הקמפיין להעלאת שכר המינימום, "גלובס")

בנימין נתניהו
"אנחנו לא באים להעניש את הבנקים... אנחנו רוצים שהם ירוויחו כתוצאה מתחרות ולא כתוצאה מחוסר תחרות."
(על רפורמת בכר, "גלובס")

ייתכן שתיראה פחות טוב, אבל היא תאשר."
(הארץ)

ענבל גבריאל
"כדאי לך להתקזז איתי, כי כשהכלב ימות, גם אתה תרצה קיוזו."
(אחמד טיבי לא השתכנע, "מעריב")

גלובס

חיים בר און ז"ל, מו"ל 1984-1998
מנכ"ל: עמי אבן
העורך הראשי: חגי גולן
עורך החדשות: איתמר לוי
עורך שוק ההון: אלי ציפורי
עורך הערב: אלון גל
עורך חוץ: אהרון רוזן
הנהלה והמערכת: רח' אצ"ל 53 ואשל"צ 75706, ת.ד. 5126 ראשל"צ 75106
70. 03-9538888 פקס: 03-9517419
כתובת באינטרנט: http://www.globes.co.il
המערכת באינטרנט: editor@globes.co.il

המו"ל: גלובס פבלישר עתונות (1983) בע"מ
דפוס: כספיים מנחת גלובס בע"מ.
70. 03-9538888
מכירת מנייים: 03-9538787
מוקד שירות: 03-9538800
מודעות: 1-800-446262

אין המערכת אחראית לתוכן הנתונים ולכוננות המודעות המתפרסמים בעיתון. במאמרים, ידיעות וכתובות אין משום המלצה או חוות דעת בקשר לזכישת או מכירת ניירות ערך